

**DÁMK - Dévaványai Általános Művelődési Központ, Ladányi Mihály
Könyvtár, Művelődési Ház és Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény**

DÁMK Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény

Levéltár

Levéltári állományvédelmi iránymutató

Békéscsaba - Dévaványa, 2015. december 23.

Összeállította: Szalay Ágnes

Jelen dokumentum a DÁMK Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltára Történeti Dokumentumtárának állományvédelmére és általános állagmegóvására vonatkozó irányadó tanulmány. Célunk a levéltári dokumentumanyag hatékony védelmére vonatkozó irányelvek nyújtása, mely az érvényben levő jogszabályokat és törvényi rendelkezéseket veszi alapul. Dr. Bereczki Imre 1936-tól 1997-ig tartó folyamatos néprajzi, történeti és régészeti gyűjtőmunkája során olyan, Dévaványa és a Sárrét világára vonatkozó, zömmel papír alapú dokumentációt hagyott örökölni Dévaványa városára, valamint a város történetét tartalmazó, 1736-1980-ig tartó levéltári iratanyagot gyűjtött egybe, melyet hatékonyan megőrizni nem csak feladatunk, de kötelességünk is. Hogy ez az egész életét átfogó munka a jövő kutatói számára is fennmaradjon, szükséges bizonyos irányelvek adása, mellyel az állagmegóvást valósítatjuk meg. Jelen dokumentum mellékletét képezi egy fotók segítségével bemutatott példatár a DÁMK Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltárának elemeiből válogatva. Ennek segítségével illusztráljuk mindazokat az irányelveket a gyakorlatban, melyek elméletét az alábbiakban összefoglaljuk.

I. Törvényi szabályozás

A levéltári anyag védelmének általános irányelveiről már az 1995. évi LXVI. törvény (levéltári törvény; a továbbiakban: Lt.) is rendelkezik.¹ A Lt. III. fejj. 15. § (1) b) bekezdése kimondja, hogy a közlevéltárat fenntartó szervnek rendelkeznie kell *„a levéltári anyag rendszeres átvételét biztosító, zárt, tűzbiztos, száraz, megfelelő páratartalmú és hőmérsékletű, a levéltári anyag őrzésén kívül más célra fel nem használható, a szakszerű őrzéshez szükséges tárolóeszközökkel felszerelt raktárral (raktárakkal), kutatóteremmel és a működéséhez szükséges egyéb feltételekkel.”*

Részletesebb szabályozása a 10/2002. (IV. 13.) számú NKÖM-rendeletben (a továbbiakban: NKÖM-rendelet) jelenik meg.² *„A levéltári anyagot az erre a célra kialakított és megfelelően felszerelt helyiségben, levéltári raktárban kell megőrizni. A raktárhelyiségben a levéltári anyag mellett csak a levéltár szakmai feladatainak ellátásával kapcsolatos, illetőleg a levéltári anyagot kiegészítő más gyűjtemény jellegű anyag (könyvtár, pecsétlenyomók gyűjteménye, stb.) tárolható, de a raktáron belül a levéltári anyagtól ezeket is el kell különíteni. A levéltár a raktárhelyiség állapotának alakulását a páratartalom és a hőmérséklet mérésével folyamatosan figyelemmel kíséri, s a mérési eredményeket – a szükséges intézkedések megtétele érdekében – rendszeresen értékeli.”*³ Ugyanezen feltételek jelennek meg a 27/2015. (V. 27.) EMMI-rendeletben (a továbbiakban: EMMI-rendelet).⁴

¹ 1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről.

² 10/2002. (IV. 13.) NKÖM-rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről. Fent idézett NKÖM-rendeletet a 27/2015. EMMI-rendelet váltotta fel, utóbbi 2015. június 5-én lépett hatályba. Idézett szöveghelyet azonban mégsem töröltük, mivel jelen dokumentum szempontjából azonos mondanivalót tartalmaz, érvényessége idézett szöveghelynek jelenleg is fenntartható.

³ IV. fejj. 19. § (1-3).

⁴ 27/2015. (V. 27.) EMMI-rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről. IV. fejj. 13. 19. § (1-3)

Az NKÖM-, és EMMI-rendeletek továbbá kimondják azt is, hogy 2004. december 31. után a közlevéltárak raktárainak állapotát ötévente minősíteni kell, és az ott kapott ajánlásokra 6 hónapon belül intézkedési tervet kell kidolgozni.⁵ Így tehát a szóban forgó DÁMK Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltárának is folyamatosan fejlődnie kell, és a törvényileg szabályozott kereteken belül megvalósítani az általa őrzött írott dokumentumanyag őrzését és állagmegóvását. A levéltárosnak pedig kötelessége a hiányosságokra felhívni a figyelmet: „A közlevéltárat fenntartó szerv köteles gondoskodni arról, hogy levéltára rendelkezzen a 13. §-ban meghatározott feladatok ellátásához szükséges szakképzett személyzettel és technikai felszereléssel, továbbá...” „Ha a raktárban – vagy az átmeneti tároló helyen – őrzött levéltári anyag épségét vagy biztonságát bármilyen veszély fenyegeti, ennek megszüntetéséről az észlelés után azonnal gondoskodni kell.”⁶

A 2015. 11. 26-án tartott testületi ülésen döntött Dévaványa város képviselőtestülete arról, hogy a hatályos kormányrendeletnek megfelelően módosítja, kiegészíti a DÁMK Alapító Okiratát, mely intézménynek felettes szerve Dévaványa Város Önkormányzata. Az intézmény telephelyének számít a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény. „A költségvetési szerv megnevezése: Dévaványai Általános Művelődési Központ... A költségvetési szerv tevékenysége: [...] Múzeumi tevékenység ellátása: a múzeumi gyűjtemény folyamatos gyarapítása, valamint a gyűjteménybe kerülő kulturális javak tervszerű feltárása, feldolgozása, nyilvántartásba vétele, rendezése, gondozása, raktári megőrzése, megelőző állagvédelme, restaurálása; állandó és időszakos kiállítás szervezése.”⁷ Ez a kitétel érvényes a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény levéltári anyagára is, tehát az intézménynek, ezzel a fenntartó szervnek is kötelessége mérlegelni, milyen anyagi és műszaki lehetőségei vannak a lentebb következő állagvédelmi irányelvek minél hatékonyabb megvalósítására.⁸

II. Állományvédelem

Bárhol a világon keletkezik egy irat (de egy épületre vagy egy festményre is elmondható ugyanez), az sosem az örökkévalóságnak készül. De minél több idő eltelik, minél idősebbé válik az adott irat, az annál értékesebb lesz, hiszen hordozójává válik a múlt egy részletének. Az ilyen iratot vagy dokumentumot azután levéltárakban illetve múzeumokban helyezik el, hogy minél többen megnézhessek, kutathassák. Egyszerűen csak tárolni a dokumentumokat azonban nem elég. Figyelni kell arra is, milyen körülmények között tároljuk azokat, ezt az állományvédelem hivatott tisztázni.

A állományvédelem feladatai közé tartozik a dokumentumok restaurálása (helyreállítás, javítás), illetve a további károsodások megelőzése. Célja a dokumentumok minél hosszabb ideig való megőrzése, ezzel a jövő kutatói számára való biztosítása a levéltári anyagnak. Ennek egyik módja a *passzív konzerválás*, mely a tárolási körülmények javítására vonatkozik (a raktár megfelelő klimatikus viszonyainak biztosítása, a raktári levegő megtisztítása, védelem az

⁵ 10/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet IV. fej. 21. § (1-2), 27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet IV. fej. 20. § (1-2)

⁶ Lt. III. fej. 13. § (1) a), NKÖM-rendelet IV. fej. 22. § (1), EMMI-rendelet IV. fej. 13. 21. § (1)

⁷ Dévaványa Város Önkormányzat Képviselőtestületének Jegyzőkönyve. 2015. november 26-án megtartott nyílt ülés. 14. napirendi pont. 2. sz. melléklet. 1.1.1. pont; 4.1. pont.

⁸ Jelen dokumentum szerzője tisztában van Dévaványa Város Önkormányzata költségvetési helyzetével. Lásd: Dévaványa Város Önkormányzat Képviselő-testületének 2/2015. (II. 27.) önkormányzati rendelete az Önkormányzat 2015. évi költségvetéséről. Vonatkozó értékek.

UV-sugárzástól, megfelelő tárlóegységek biztosítása).⁹ Általánosan elmondható, hogy a levéltári helyiség kialakítása és a levéltári szolgálat működtetése során a meglévő anyagot olyan módon kell tárolni és kezelni, hogy annak környezeti feltételei minél kiegyenlítettebbek, értékei állandóbbak legyenek. Sosem az a cél, hogy adott dokumentumok állapotát feljavítsuk, hiszen ez nem minden esetben lehetséges (pl. a restaurálás alkalmával). Mindig az a cél, hogy az adott állapotot megőrizzük. Ehhez segítenek hozzá minket összegegyezésen alapuló és előzetesen megállapított irányértékek.

A Történeti Dokumentumtárban megtalálható iratanyag teljes egésze papír alapú íráshordozón jelenik meg. Ennek állapotát is döntően a tárolási körülmények határozzák meg. Az említett iratanyag általános állapota rossz a korábbi tárolási körülmények miatt. Az egyes elemek különböző állapotban vannak – mivel egy része (kb. 1850-ig keletkezett) rongypapír alapú, amely a környezeti tényezőknek jobban ellenáll -, azt azonban kijelenthetjük, hogy károsodásuk mértéke jelen körülmények között egyenletes ütemben fokozódik. Nem lehet minden elemet a rá specifikusan jellemző, egymásnak gyakran ellentmondó környezeti körülmények között tárolni, de a lehető leghatékonyabb feltételek biztosítása elengedhetetlen, hogy ezzel a dokumentumok állapota stabilizálódjon.

II. 1. Hőmérséklet

A környezeti tényezők első és legmeghatározóbb egysége a hőmérséklet. A hőmérséklet-ingadozás az anyagok szerkezetében tágulást és összehúzódást eredményez, jelen esetben feszültség képződik a papír rostjaiban, ami által szerkezete meggyengül. (Itt kell megemlítenünk, hogy az azonos helyiségben tárolt muzeális értékű könyvtár elemeinél használt enyv, valamint a kötésnél megjelenő bőr és textil, valamint az azonos helyiségben elhelyezett Fotótár elemeinél használt szerves kötőanyagok hasonlóan viselkednek. A szerves anyagoknak ugyanis természetes velejárója, hogy lebomlanak.) A túl magas hőmérséklet felgyorsítja a papír alapú dokumentumok kémiai bomlását, ugyanakkor a fotóknál használt zselatin felpuhulását is eredményezheti. A hőmérséklet emelkedése ecetsavat (CH_3COOH) szabadít fel a fabútorok anyagából, a farostlemezből készült bútorokból pedig hangyasav (HCOOH) szabadulhat fel.

Papír alapú levéltári állomány:

Optimális hőmérséklet: 16-19 °C (napi megengedett ingadozás: $\pm 1^\circ\text{C}$)

Tűrőhatáron belüli hőmérséklet: 14-22°C (napi megengedett ingadozás: $\pm 2^\circ\text{C}$; évszakok közötti megengedett ingadozás: $\pm 3^\circ\text{C}$ -nál nem magasabb)

Maximálisan elfogadható hőmérséklet: 24°C

Tekintettel az azonos helyiségben elhelyezett Fotótárra, irányadó értékeket ezzel kapcsolatban is közlünk:

Optimális hőmérséklet: 2°C (napi megengedett ingadozás: $\pm 1^\circ\text{C}$)

Jó állapotú állomány esetén megengedett érték: maximum 20°C (napi megengedett hőingadozás: $\pm 5^\circ\text{C}$)

⁹ Míg az aktív konzerválás csoportjába nem csak a dokumentumok megfelelő állagvédelme (pl. a savtalanítás) tartozik, de a levéltári dolgozók állományvédelmi képzése, útmutatók készítése is, a további károsodások elkerülése végett.

Bármelyik érték ezen tűréshatárokon kívül esik, abban az esetben a levéltári raktárhelyiség nem alkalmas kijelölt funkciója betöltésére.

A Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény levéltári raktárhelyisége eredetileg nem azon célal épült, amelyet jelenleg betölt. Ezért végeztünk támpontul szolgáló méréseket. A mérések nem hitelesített, szakszerű mérőállomások eredményeit mutatják, a rendelkezésünkre álló eszközökkel végeztük, de elég pontos adatokat szolgáltatnak a jelenlegi adott helyzet felméréséhez.

A levéltári raktárhelyiség belső hőmérsékletértékeit egy Sencor típusú mérőállomás szolgáltatja.¹⁰ A külső hőmérsékletet egy Asus Transformer Pad 10 TF303K típusú táblagépen megjelenített adatot adták.¹¹ A hőmérsékletet naponta kétszer, reggel 8,⁰⁰-kor, és délután 15,⁰⁰-kor olvastuk le.¹² Ugyan csak egy rövid időintervallumban végeztük a mérőállomások leolvasását, de úgy véljük, világosan kitűnik az eredményekből végső következtetésünk. A rendelkezésünkre álló adatok a következőképpen oszlanak meg:

8,⁰⁰-ás adatok:

	Külső	Belső
november 11.	12°C	12°C
november 16.	11°C	11,5°C
november 23.	2°C	11,2°C
november 30.	4°C	7,8°C
december 7.	3°C	8,5°C
december 14.	0°C	7°C
december 22.	2°C	6,4°C

15,⁰⁰-ás adatok:

	Külső	Belső
november 11.	18°C	13,5°C
november 16.	13°C	12,9°C
november 23.	6°C	11,9°C
november 30.	10°C	8,6°C
december 7.	7°C	9,2°C
december 14.	2°C	7,6°C
december 22.	5°C	7,2°C

A nyári időszakban ~ 28-29°C belső hőmérsékletet tapasztaltunk a legmelegebb órákban.¹³ Dévaványa 2015-ös hőmérsékleti adatait tekintve elmondható, hogy május és augusztus kivételével minden hónap átlaghőmérséklete magasabb volt az átlagosnál, figyelembe véve az el-

¹⁰ Sencor Thermo Hyggro Clock. Típuszám nem ismeretes.

¹¹ Asus Weather alkalmazás (verziószám: 1.5.0.37_151209), mely az accuweather.com adatait használja.

¹² Azokon a napokon, amikor jelen dokumentum készítője a helyszínen tartózkodott.

¹³ Mérőállomás nélküli adat.

múlt évek emelkedő tendenciáját kijelenthető, hogy e folyamat folytatódni fog a következő években, évtizedekben is.¹⁴

A feltüntetett értékek világosan mutatják, hogy a levéltári raktárhelyiség **belső hőmérséklete nem felel meg sem az ideálisan előírányozottnak, sem a tűréshatáron belüli értéknek.** A Fotótárra vonatkozó iránymutató értékek téli időszakban tűréshatáron belül mozognak. Ugyanakkor a hőmérsékletváltozás nem okoz károsodást abban az esetben, ha az nem jár együtt a relatív légnedvesség változásával. Ám azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Történeti Dokumentumtárban található közjogi iratok egy részén *viaszpecsét* található, amely a hőmérséklet változásaira ugyancsak érzékenyen reagál, alacsony hőmérsékleten rideggé, törékennyé válik, 40°C felett pedig megolvad. (**Melléklet, 1. – 2. kép**)

II. 2. Relatív légnedvesség

A relatív légnedvesség (a továbbiakban: % RH) mértéke olyan környezeti tényező, amely megmutatja, hogy adott hőmérsékleten a levegő hány százalékát tartalmazza annak a vízgőz-mennyiségnek, amennyit telített állapotában tartalmazna. (A telített állapot a 100% RH.) Zárt helyiségben a következő adatok iránymutatóak:

Papír alapú levéltári állomány:

Optimális érték: 50% RH (napi megengedett ingadozás: maximum \pm 5% RH)

Tűréshatáron belüli érték: 45-60 % RH (napi megengedett ingadozás: maximum \pm 5% RH; évszakok közötti ingadozás maximum \pm 5% RH)

Maximálisan elfogadható érték: 65 % RH

40 % RH érték alatt a papír kiszárad, merevvé, törékennyé válik (**Melléklet, 3. – 4. kép**), míg 65% RH felett a pára lecsapódik, a papír hullámossá válik, illetve annak savtartalma aktiválódik (mely a gyártási folyamat során került anyagába), ez a saját, és a vele érintkező papír cellulózrostjait is elkezdi gyengíteni.¹⁵ A hőmérséklet emelkedésével a % RH mértéke csökken, olyan módon tartható egyensúlyban, ha az állandó hőmérséklet biztosított, mellette pedig csak száraz időben, időszakos közvetett szellőzést biztosítunk.

Fotótár:¹⁶

Optimális érték: 35% RH (napi megengedett ingadozás: \pm 5% RH)

Bármelyik érték ezen tűréshatárokon kívül esik, abban az esetben a levéltári raktárhelyiség nem alkalmas kijelölt funkciója betöltésére.

A levéltári raktárhelyiség % RH-értékeit ugyanazon berendezésekkel vizsgáltuk, mint a II. 1. pontban:

¹⁴ Jegyzőkönyv Dévaványa Város Önkormányzat Képviselőtestületének 2015. október 29-én megtartott rendes üléséről. Dévaványa Környezetvédelmi Helyzetéről szóló tájékoztató. Előterjesztés. 3. sz. melléklet. Összeállította: Gyuricza Máté. (A továbbiakban: Gy. M.)

¹⁵ Ez az oka, hogy színezetlen, savmentes papírból kell készülnie a fényképtartóknak, ugyanilyen minőségű, de szálmentes papírból (karton) pedig az egyéb tárolóknak, melyek lehetőleg ligninmentesek is legyenek.

¹⁶ Mivel viszonylag kevés a színes fotó levéltárunkban, a fekete-fehér fotókra vonatkozó értékeket adjuk meg.

8,⁰⁰-ás adatok:

	Belső (% RH)
november 11.	52
november 16.	51
november 23.	51
november 30.	52
december 7.	54
december 14.	55
december 22.	54

15,⁰⁰-ás adatok:

	Belső (% RH)
november 11.	60
november 16.	55
november 23.	55
november 30.	54
december 7.	56
december 14.	54
december 22.	57

Az éves csapadékmennyiséget tekintve – mely a % RH értékét is befolyásolja – megfigyelhető a kiegyensúlyozottság, egyes hónapok csapadékértéke azonban alulmúlta a sokéves átlagot, míg másokéban bőséges csapadék volt tapasztalható.¹⁷ (Melléklet, 5. – 6. kép)

A feltüntetett értékek stabil eredményeket mutatnak. A Fotótár elemeitől eltekintve a papír alapú levéltári állomány számára megfelelőek. A nyári időszakból nem állnak rendelkezésre adatok, csak következtetni tudunk, hogy a hőmérséklet emelkedésével ezek az értékek csökkennek. Azt is tudnunk kell, hogy mind a II. 1. pontban, mind a jelen, II. 2. pontban feltüntetett 15,⁰⁰-ás adatokat befolyásolta, hogy a fényforrásokat 8-15,⁰⁰ közötti időszakban folyamatosan használtuk.¹⁸

A levéltári raktárhelyiség és a jelenleg rendelkezésre álló kutatóhelyiség hőmérsékleti és % RH értékei között jelentős eltérések mutatkoznak, mert előbbi fűtetlen, nem klimatizált, míg utóbbi fűtött. A papír alapú levéltári anyag és a Fotótár elemeit a raktári helyiségből másik helyiségbe (*csakis épületen belül*) éppen az eltérő értékek miatt **fokozatosan lehet mozgatni**, hogy a hőmérséklet és % RH változó értékeihez a hordozóanyag alkalmazkodjon.

¹⁷ Gy. M. alapján.

¹⁸ 10 db neoncső plexiborítással.

II. 3. Levegőszennyezettség, fényszennyezés

A levéltári állomány védelmének fontos része a természetben keletkező, és az emberi tevékenység során képződő légszennyező anyagoktól való távoltartása. Mivel a levegőterhelésre vonatkozó értékek a várost tekintve nem állnak rendelkezésre, illetve a levéltári raktárhelyiség viszonylag alacsony forgalmú utak kereszteződésénél található (Széchenyi u. - Sirály u.), káros mértékű szennyezéstől nem kell tartanunk.¹⁹ A levegő SO₂-, és NO_x-tartalma – savas jellegük miatt – ugyanis elkezd bontani a papír fő alkotórészét, a cellulózt, a szerves tinták elhalványulását is eredményezheti.

Ózonszennyezésről leginkább kánikula idején beszélhetünk, amikor viszonylag alacsony magasságban jelentkezik ez a gáz.²⁰ Közvetlenül kell tőle óvni minden levéltári anyagot, mert ez a rendkívül reakcióképes allotróp igen erélyes oxidálószer,²¹ reagál a papír cellulóztartalmával, és károsítja azt.

Különböző méretű zöldterületek találhatóak a településen belül, azok között is jelentősek az Árpád u., Széchenyi u. vonalán húzódók,²² illetve kiterjedt kerttel rendelkezik a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény maga is. **(Melléklet, 7. kép)** A növények által termelt pollen szennyező hatásától szintén védenünk kell a levéltári gyűjteményt. A levéltári anyag károsodásának védelmét ilyen esetben a klímaberendezésbe épített szűrők segítségével szokták megoldani.

A belső tér légszennyezettségét a szálló por koncentrációja határozza meg, a helyiségben tárolt elemek, illetve a takarításhoz és tároláshoz használt anyagok kémiai tulajdonságai. A portól való védekezés oka, hogy az megköti a levegő gáz-, zsír-, és nedvességtartalmát. A gyakori nedves (vizes) portalanítással, a szekrények heti egyszeri szellőztetésével megelőzhető a probléma. Ezért sem szabad a levéltári raktárhelyiségben más jellegű anyagokat tárolni, a szennyeződésveszély elkerülése végett. Tilos továbbá az ammónia-, klór-, vagy formaldehidtartalmú tisztítószer használata a levéltári raktárhelyiségben az erőteljes párolgás miatt, ezeket külön tárolóhelyiségben is kell tárolni, ami jelen esetben megoldott. Mivel a raktárhelyiség padlózatát burkolt csempepadló fedi, annak szennyező hatása szintén kiküszöbölt. **(Melléklet, 8. kép)**

A Napból természetes úton különböző hullámhosszú sugarak érik a Föld felszínét, mint a fény- (illetve infravörös, IR), hő-, ultraibolya (UV), röntgen-, és rádiósugárzás formájában érkezik. A hőmérsékletről már szóltunk a II. 1. pontban. A fény látható és láthatatlan tartományba eső hullámhosszú elektromágneses sugárzása (IR-től az UV-ig) a papír alapú levéltári iratanyag cellulózmolekuláit bomlásnak indítja, színváltozást, majd fizikai gyengülést okoz, a savtartalmú tinták kifakulnak.²³ Ezért lehetőleg minden közvetlen hatását a természetes napfénynek ki kell küszöbölni, vagy UV-szűrős fóliával, vagy egyszerűen annyit tenni, hogy nem

¹⁹ Gy. M. alapján.

²⁰ Egyéb esetben az ívfény hőmérsékletén villámláskor, illetve a Napból származó természetes UV-sugárzás hatására a Föld sztratoszférájában keletkezik 10-50 km-es magasságban.

²¹ Instabil állapota miatt hamar szétesik egy O₂ molekulára, valamint egy oxigén szabadgyökre, ez utóbbi felelős a számunkra kedvezőtlen folyamatokért.

²² Gy. M. alapján.

²³ Jelen levéltári iratanyagban található a kataszteri ívek között olyan elem, amely ismeretlen időintervallumon keresztül közvetlen napfénynek volt kitéve a nem megfelelő tárolás miatt, ezért annak 1. pagina rectóján a tinta elhalványulása figyelhető meg. (Leltározatlan elem, Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltára.)

az ablaknál tanulmányozni az adott dokumentumokat, és sosem ott tárolni, vagy hagyni. A legalkalmasabb megvilágítást a plexiborítású neoncső adja, melyből a levéltári raktárhelyiségben 10 db található, így ez a tényező is megoldott.²⁴ (Melléklet, 9. kép)

Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a fénymásolás és a vakuval történő fotózás is erősen károsítja a papíralapú dokumentumokat. A Lt. lehetővé teszi, hogy a kutató saját költségén másolatot készítsen a dokumentumról. Ekkor azonban fokozott fény-, illetve hőhatásnak van kitéve az adott elem. Ezért a levéltári iratok *fénymásolását csak megfelelően képzett levéltári munkatárs végezheti.* **Töredezett, penészes, viaszpecséttel ellátott iratról, fényérzékeny, vagy elkenődésre hajlamos tintával rögzített iratról, a másológép munkalapjánál nagyobb méretű dokumentumról, eredeti fényképről, vagy sérült, szorosan kötött könyvről fénymásolat nem készíthető.**

Mindezen, II. 1. – II. 3. –ban foglaltak összessége alapján kijelenthető: **a levéltári raktárhelyiségnek helyet adó épületből csak nagyon indokolt esetben (pl. restaurálás, leltározás), és csak megfelelő óvintézkedések mellett (zárt kartondobozban, zárt capsában, palliumban, zárt iratkötegelőben) lehet kivinni bármilyen levéltári elemet, és azt is csak száraz időben. Semmilyen más esetben nem vihető ki elem a levéltári épületből.**²⁵

Ezen fő tényezők indokolják egy légszűrővel, páraszabályozóval, falra szerelt mérőállomással ellátott klímaberendezés beszerzését és beüzemelését sürgősen.

Ezek mellett a szakmai személyzetten kívül nem tartózkodhat senki a levéltári raktárhelyiségben, akinek egyéb dolga ott nincsen. Ezt táblával, felirattal kell jelölni a raktár ajtaján. Továbbá a levéltárnak helyet adó épület főbejáratát tilos nyitva hagyni!

II. 4. Mikroorganizmusok, egyéb állati kártevők

A mikroorganizmusok olyan, szabad szemmel nem látható élőlények, amelyek a papír alapú levéltári anyag cellulóztartalmában kárt tehetnek. Léteznek olyan baktériumok, melyek megtámadva a papírt barnás elszíneződést, kellemetlen szagot árasztanak. Jelen esetben legfőképp a penészgombáknak kell különösebb figyelmet szentelnünk, mivel azoknak jelenléte észlelt a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltárának történeti dokumentumain.

Országunk éghajlata közel 200 cellulózbontó gombafaj létének kedvez. Spóráik igen ellenállóak, aktivizálódásukhoz ideális a 24-30 °C közötti hőmérséklet, és a 60-90 % RH.²⁶ A papír (akár a fotópapír is) kitűnő táptalaj számukra, jellegzetes szürkés, fehér, barnás, szőrözött

²⁴ Irányadó értékek: az UV-sugárzás nem lehet több, mint 75 $\mu\text{watt/m}^2$, a munkavégzéshez 200 lux, fotóknál 50 lux a megengedett.

²⁵ Jelen esetben megfelelő kutatóhely még nem áll rendelkezésre.

²⁶ A penészesedés 70 % RH felett hetek alatt, 90 % RH felett napok alatt végbemegy.

felületet hagynak maguk után, amely a dokumentumok állagát, és a hordozott írást is tönkreteszi.²⁷ (**Melléklet, 10. kép**)

Hasonló hőmérsékleti és % RH értékek mellett a kártékony rovarfajok és rágcsálók is aktiválódnak. Jellegzetes rágásnyomokat (a rovarok „járatakat”, a rágcsálók csipkézett dokumentumszéleket) hagynak maguk után. A rovarkártevők számára ideális táplálék a penészfajok és baktériumok által lebontott cellulóz, ugyanakkor kiemelendő, hogy a levéltári raktárhelyiségben rendszeres a rovarirtás. Am mindkét említett kártevőcsoport nyoma megtalálható egyes dokumentumokon.²⁸ (**Melléklet, 11. – 12. a) és b) kép**)

II. 5. Egyéb környezeti tényezők

Mivel a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény levéltári raktárhelyiségében fából készült, kulccsal zárt tárolószekrények találhatók, legalább hetente egyszer javasolt azoknak teljes átszellőztetése, majd a raktár közvetett szellőztetése (hogy a légszennyező anyagok minél kisebb mennyiségben szivárognak be a raktárba), valamint évente legalább egyszer ellenőrizni a tárolókhoz használt faanyag állapotát. (**Melléklet, 13. a-c) képek**) Jelentős kitétel, hogy **fényképet fából készült szekrényben nem tanácsos tárolni**, erre a célra legalkalmasabb a fémből készült, kalapácslakkal, vagy égetett zománccal bevont fiókos szekrény.²⁹

Egy levéltár működtetése esetén fokozott figyelmet kell szentelni a tűzvédelemnek. Az éghetetlen anyagból készült tűzgátló ajtók, menekülési és katasztrófaterv, megfelelő oltókészülék elhelyezése megfontolandó.³⁰ (**Melléklet, 14. kép**) A dokumentumokkal nem érintkezhet semmilyen műanyagból készült elem, műanyag tárolóban elhelyezni tilos őket. A leltározás során el kell továbbá távolítani – ahogyan ez megtörtént – az idegen elemeket minden dokumentumról, mint a gemkapocs, tűzőgépkapocs, cellux (ez utóbbit csak szakember végezheti). (**Melléklet, 15. a-b) kép**) A dokumentumokat körültekintően kell kezelni, levenni a polcról, kivenni a tárolóból és visszahelyezni, ha lapozható, hajtható, akkor ezeket a műveleteket is óvatosan kell elvégezni.

Minden más kitévelt az illetékes felülvizsgálati szakhatóság utasításai alapján kell teljesíteni.

²⁷ Levéltárunkban található olyan árendáslevél, melyet penészes állapota miatt jelen dokumentum szerzője csak vaku nélküli fotózás után végrehajtott fotótechnikai eljárások következtében tudott olvasni. Lásd: mellékletben.

²⁸ Egyéb védekezési irányelvekre lásd: Levéltári állományvédelmi ajánlás. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2005. Összeállította: Prof. Dr. Gecsényi Lajos.

²⁹ Valójában a legideálisabb a nyitott, fémből készült tárolórendszer minden levéltári egység tárolására, mivel tűzveszélyesség szempontjából kisebb kockázatot jelent.

³⁰ A munkanap befejeztével az épület áramtalanítására is felhívja a figyelmet minden szakmai összefoglaló, éppen ezért erre is figyelmet kellene fordítani.

Felhasznált szakirodalom:

- 10/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről. Elektronikusan: http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/2002_10_NK%C3%96M_rend.pdf (2015-12-18)
1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről. Elektronikusan: http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/1995_66_T%C3%B6rv.pdf (2015-12-18)
- 27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről. Elektronikusan: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=175759.293561 (2015-12-18)
- Alapító okirat módosításokkal egységes szerkezetbe foglalva. Dévaványai Általános Művelődési Központ. In: Dévaványa Város Önkormányzat Képviselőtestületének Jegyzőkönyve. 2015.november 26-án megtartott nyílt ülés. 14. napirendi pont, 2. sz. melléklet. Elektronikusan: <http://devavanya.hu/?module=news&action=getfile&fid=219323#MIDDLE> (2015-12-18)
- Dévaványa Környezetvédelmi Helyzetéről szóló tájékoztató. Előterjesztés. 3. sz. melléklet. Összeállította: Gyuricza Máté. In: Jegyzőkönyv Dévaványa Város Önkormányzat Képviselőtestületének 2015. október 29-én megtartott rendes üléséről.³¹ Elektronikusan: <http://devavanya.hu/?module=news&action=getfile&fid=218037> (2015-12-18)
- Dévaványa Város Önkormányzat Képviselő-testületének 2/2015. (II. 27.) önkormányzati rendelete az Önkormányzat 2015. évi költségvetéséről. Elektronikusan: <http://devavanya.hu/?module=news&action=getfile&fid=217546#MIDDLE> (2015-12-18)
- Levéltári állományvédelmi ajánlás. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2005. Összeállította: Prof. Dr. Gecsenyi Lajos. Elektronikusan: <http://mnl.gov.hu/download/file/fid/37922> (2015-12-18)
- Levéltári kézikönyv. Szerkesztette: Körmendy Lajos. Osiris Kiadó/Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2009. <http://www.melte.hu/node/47> - Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) – Állományvédelem (2015-12-22)

³¹ Mivel egyesével kerültek a dokumentumok összeillesztésre, oldalszámot nem közöltünk. Azonban a letöltés és jelen dokumentum szerkesztése közötti időben a forrásoldalról a testületi ülés jegyzőkönyvét eltávolították, a különálló dokumentum viszont elérhető, így annak hivatkozását közöljük. Szövege teljesen az itt közöltével.

Melléklet

a

DÁMK Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény Levéltára Történeti Dokumentumtárának Levéltári állományvédelmi iránymutatójához

Jelen melléklet célja bemutatni a Történeti Dokumentumtárban szereplő iratanyag legjellemzőbb sérüléseit, jelenlegi állapotát és tárolását. Csak a legfeltűnőbb példákat mutatjuk be. Hivatkozási számot a leltári szám hiányában nem közlünk.

A feltüntetett példák nem tükrözik a teljes levéltári iratanyag állapotát, és nem a Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény levéltári raktárhelyiségében keletkeztek, hanem a korábbi tárolás során.

A fotókat készítette: Szalay Ágnes

973

PASSUALIS LEVÉL,
Melly által Tanúság tétetik, hogy az alább feljegyzett eladó Marha
a' Passuált Személynek valóságos tulajdona légyen

Az Eladó'

N e v e.	Lakó-helye.	Marhájának mellyet eladni szándékozik.			Az Eladás' Helye.
		Neme, Száma, Leírása.	Billye-ge.	Eredete, vagy is kitől lett szerzése.	
M. Csarka György	Déaványa	1. sz. fekete szőke kandós b. f.	II.	vetkei helybe	Gyoma

Holt Déaványán Aug 14. 1841
Főbíró Horváth János

242.

PASSUALIS LEVÉL,
Melly által Tanúság tétetik, hogy az alább feljegyzett eladó Marha
a' Passuált Személynek valóságos tulajdona légyen

Az Eladó'

N e v e.	Lakó-helye.	Marhájának mellyet eladni szándékozik			Az Eladás' Helye.
		Neve, Száma, Leírása.	Billye-ge.	Eredete, vagy is kitől lett szerzése.	
Óreg Vékési Istváné	B. Proff Péter Stevens Vármegyé	1. sz. fekete szőke szőke szőke	B	Maga nem vetkei melly billye-ge jelenteg nem látszik	Prunhegyes

Érvénytelen Október 18. 1840 Vetsőj Danieltől

1. kép – Passuális levelek (marhaeladást nyilvántartó lapok). 1841. augusztus 14., Déaványa, 1840. október 18., ismeretlen helyen. A fenti elemről hiányzik a viaszpecsét, míg az alsón megtalálható, viszonylag jó állapotban. A viasz a hőmérsékletváltozásra különösen érzékenyen reagál, a lapokat is körültekintően lehet megfogni, nehogy további sérülést okozzunk. A lapok gyűrődtek, szennyezettek.

2. kép – Levél Dévaványa elöljáróinak. Utasítás Molnár Jánosné szeghalmi főbírószágon való megjelenése ügyében. 1852. június 10. Szeghalom. Erősen összetöredezett, hitelesítő viaszpecsét.

J e g y z ő k ö n y v.

Felvétetett Dévaványán, 1947 évi január hó 17-én délután 4 óra 30 perckor Katona Ferenc 17 éves, dévaványai lakos golyósfegyverrel történt sérülésével kapcsolatban.

Sérült előadja, hogy 1947. január 17-én délután 3 és 4 óra tájban Dévaványa község határában az u.n. Szederkert mellett vezető uton egy társával együtt tanyára akart kimenni és amint a falu utolsó házait elhagyták a Szederkert felől puska dörrenést hallottak, ugyan akkor fentnevezett mellkasának jobbfelén utódést érzett, mely erősen vérzett. Társával együtt azonnal megfordultak és rendelőbe jöttek hogy orvosi segélyben részesítsen.

Közepesen fejlett és táplált, kissé vérszegény külemű fiú, akinél a szegycsont jobb felső szélén közvetlenül a jobb kulcs-csont izesülése határán katonai golyósfegyvertől származó löttseb bemeneti nyílása látható. Hátul a jobb lapocka felső szélének középső harmadán ugyanennek a lövésnek erősen roncsoltszélű kimeneti nyílása látható. Észszerint a kilőtt golyó a jobb tüdő felső lebenyén áthatolva, hátul a lapocka tájékán távozott. Ugy a kimeneti, mint a bemeneti nyílás körül gyermektenyérynyi nagyságban véraláfutás és vizenyős duzzadás látható. A kilőtt golyó megsértette a jobbtüdő felső lebenyét, amely ^{histológiai} bizonyít az is, hogy a köpetben vér mutatható ki.

A gyermeket megfelelő orvosi segítségben részesítve a karcagi városi kórház sebészeti osztályára küldtem be.

Kmft.

Előttünk, mint tanuk :

Szaly Katalin

Müller Péter

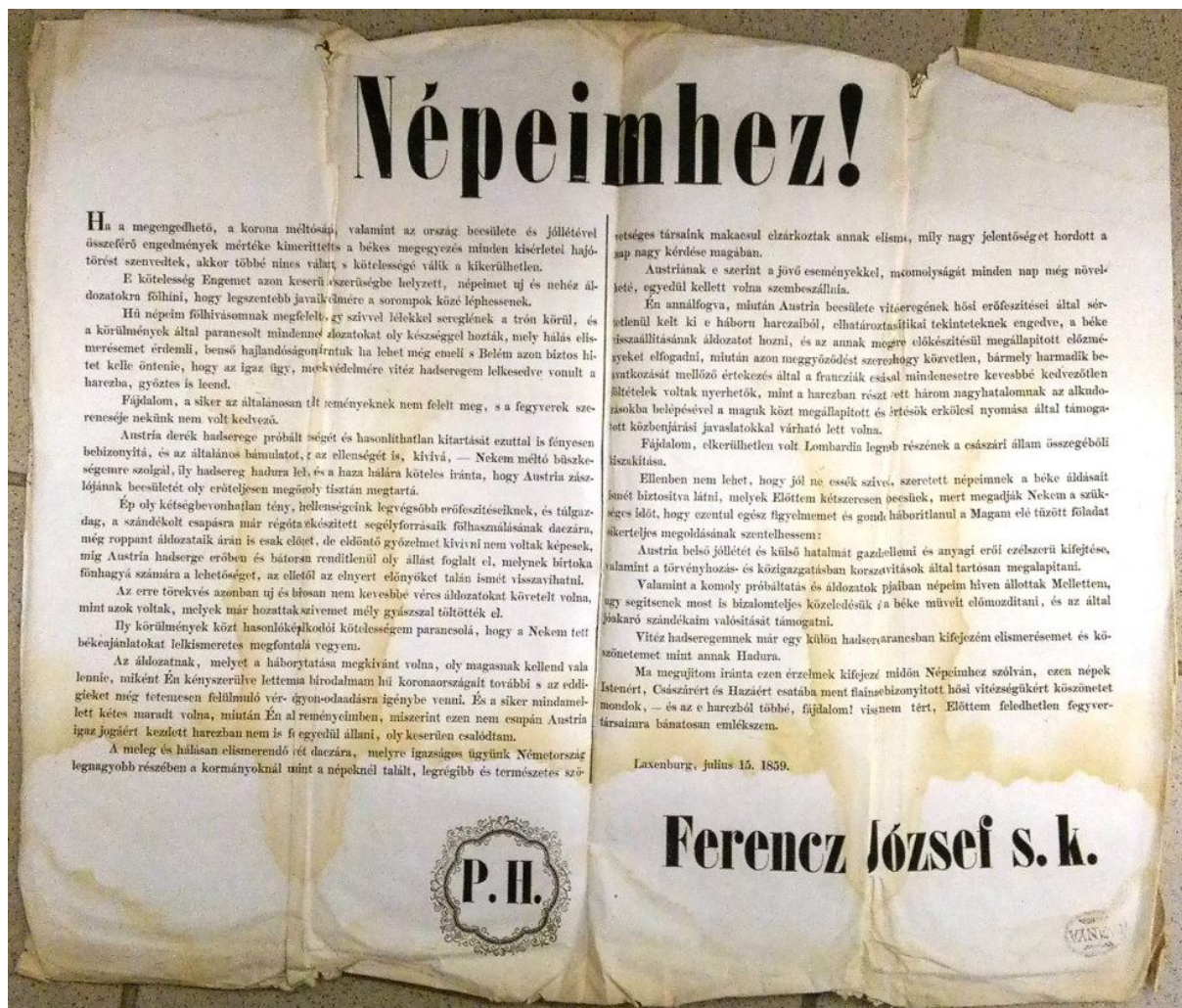
B. K.
községi orvos.

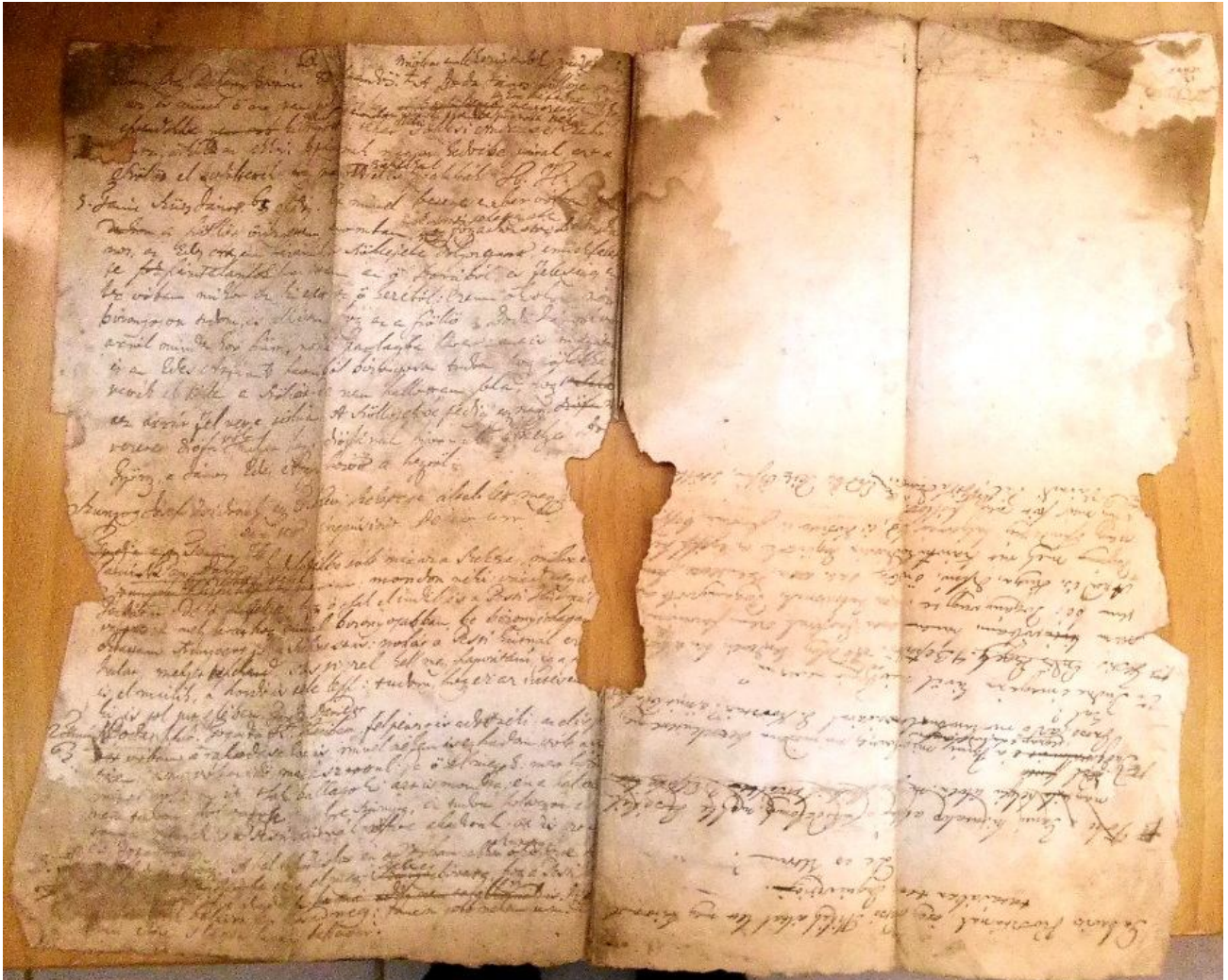
3. kép – Jegyzőkönyv Katona Ferenc dévaványai lakos golyósfegyverrel történt sérülésével kapcsolatban. 1947. január 17., Dévaványa. Erősen megbarnult, széllein töredezett, könnyen porladó lap.

Az adókötelezettek		Der Engelenek		Eingehobener Betrag						Anmerkung
Zus und Vorname Vezeték- és mellékneve		A bevezetés		Bevezetés			mit Tagyfejtés a nap végével			Jegyzet
Sorszám	Házszám	Dátum	Házszám	Eingehobener Betrag			mit Tagyfejtés a nap végével			
				fl.	kr.	de.	fl.	kr.	de.	
1	57									
2	1206									
3	1079									
4	1091									
5	1082									
6	1211									
7	1070									
8	1244									
9	853									
10	1245									
11										
12	488									
13	771									
14	952									
15	800									
16	1138									
17	1612									
18										
19	103									
20	82									
21	1225									
22	1223									
23	1423									
24	971									
25	1278									
26	1406									
27	1460									
28	1221									
29	168									
30	570									
31	632									
32	429									
33	1272									
34	1279									
35	1282									
36	355									
37	1451									
38	122									
39	1176									
40	1118									
41	761									
42	1486									
43	1167									
44	1187									
45	1160									
46	739									

4. kép – Adókötelezettek lajstromnaplója. 1857/58. Dévaványa. Fűzött. Borítólapok hiányoznak. A dokumentum olyan merev, hogy csak kitémasztva lehetett fotózni. Lapozni nem lehet, mert rögtön visszaugrik eredeti állapotába. Ennek okaként megjelölhető a tároláskori alacsony % RH, vagy a szakszerűtlen tárolás (túl sok elem került egymásra).

5. kép – Laxenburgi kiáltvány. Nyomatott hirdetmény. 1859. július 15. – Beázásfoltok tapasztalhatók a ritka nyomtatványon.

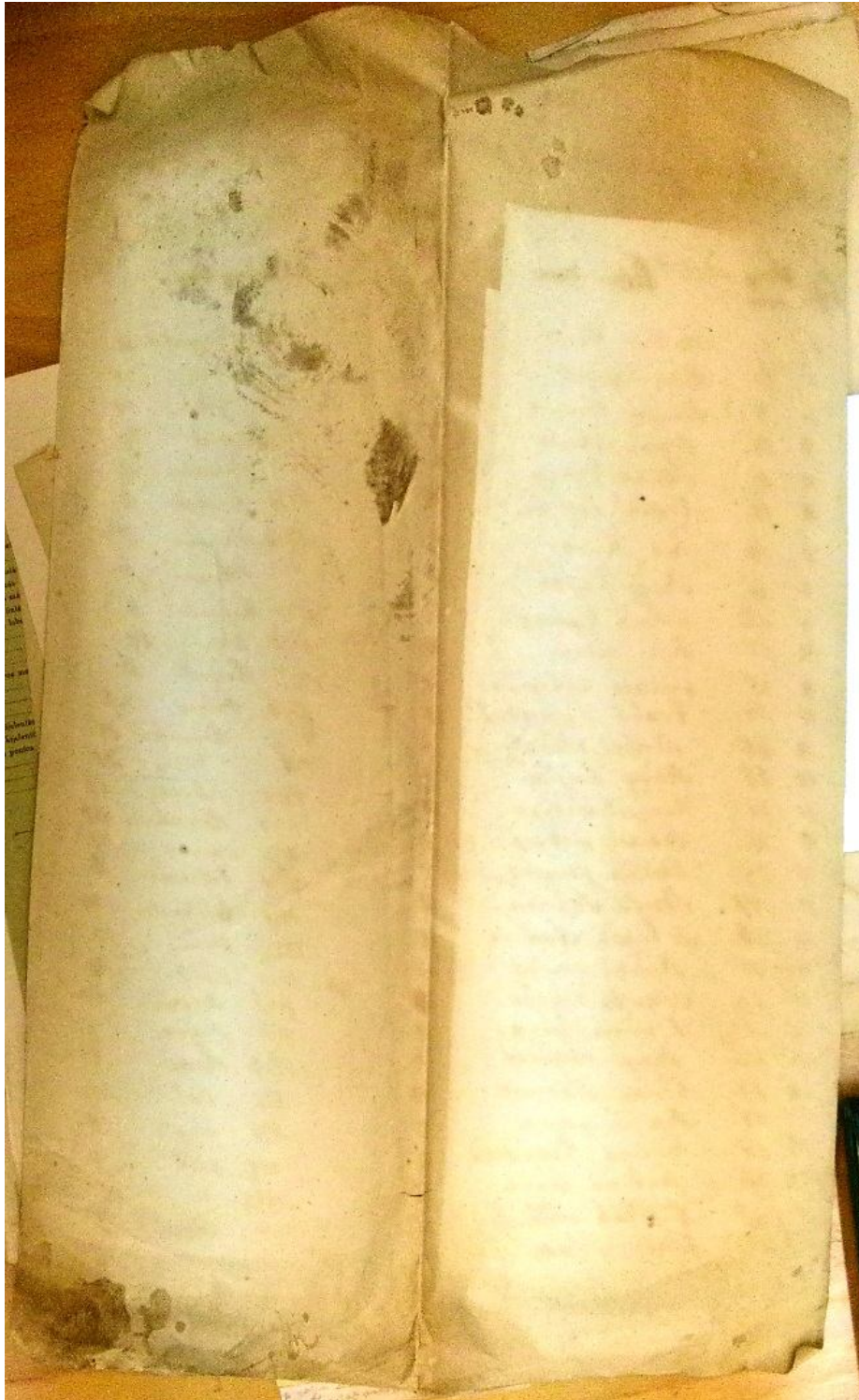
6. kép – Ifj. Szarka János által elkövetett lopásnak hivatali kivizsgáló jegyzőkönyve. p. 1. recto-verso. Átellenes irány: Szabó Ferenc szőlőset illető birtokvitájának hivatali jegyzőkönyve. Dátum egyelőre nem ismert. Déványa. p. 2. recto-verso. Szakadozott, hiányos, erősen penészfoltos, vízbeázástól foltos. A tárolásnál a vízbetörés elleni védekezésre (beázás, belvív, talajvíz, csőtörés eshetősége, hibás nyílászárók és tárolás együttesen) is gondot kell fordítani.

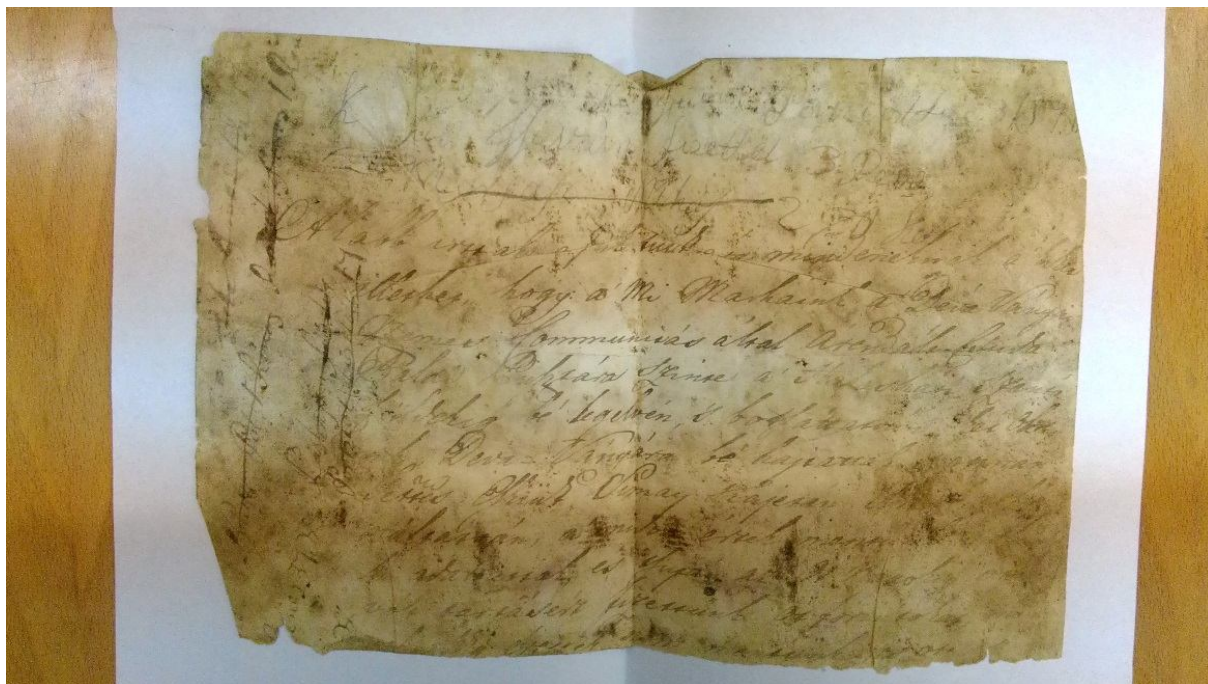
7. kép – A Bereczki Imre Helytörténeti Gyűjtemény elhelyezkedése Dévaványa városon belül. (Google Earth Screenshot. Verziószám: 7.1.5.1557; a jobb láthatóság kedvéért 90 fokkal elforgatva) Jól látható az épületet minden oldalról körbevelő zöld terület. A megjelölt négyzet bal felső sarkában a levéltári raktárhelyiségnek is helyet adó épület. Tavasszal a pollenszenyezettség kimagasló lehet, de fűnyíráskor, fokozott utcai forgalom esetében, télen pedig a fűtészszon beindulásakor a szálló égéstermék koncentrációja emelkedhet meg.

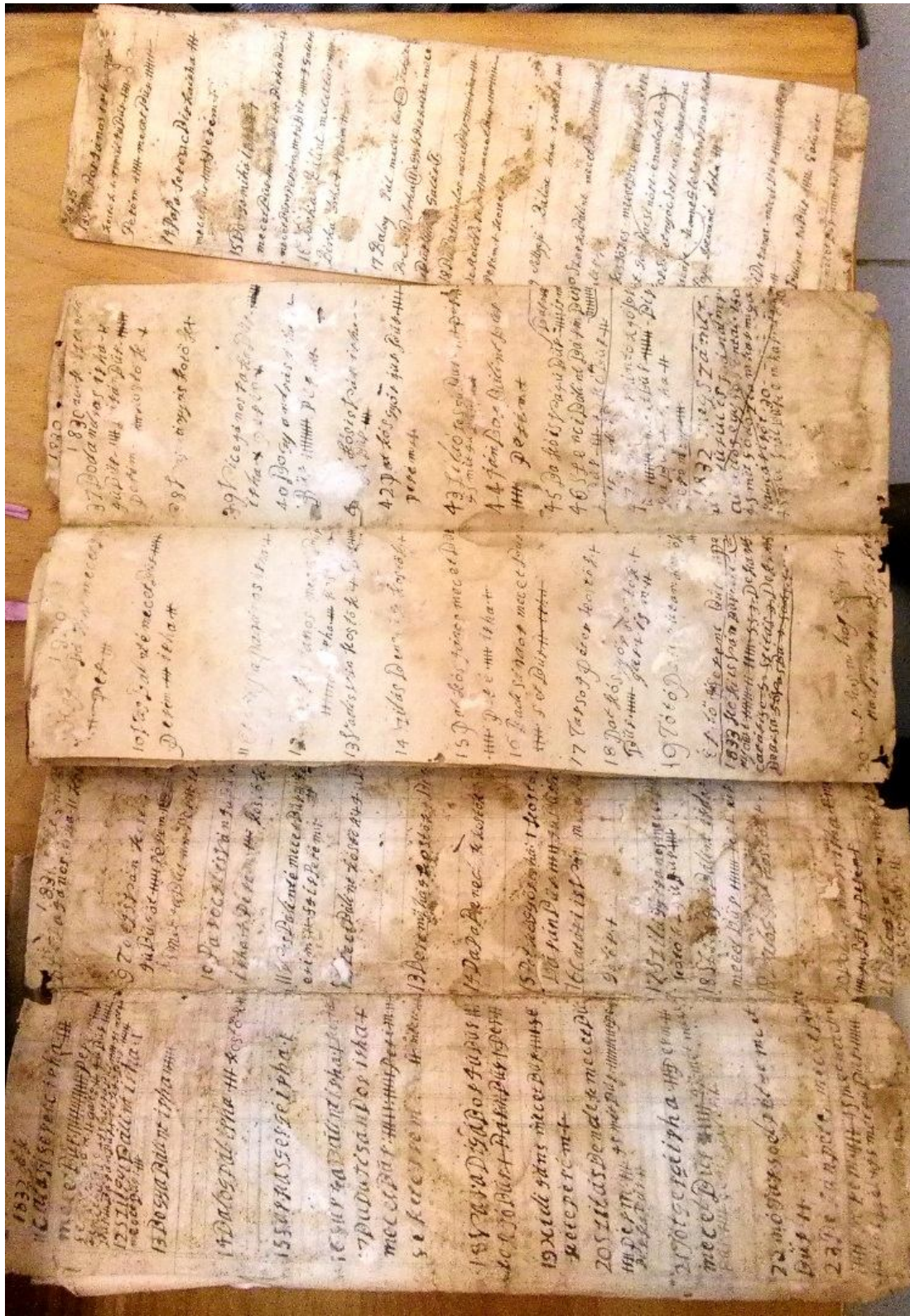
8. kép – A levéltári raktárhelyiség. A csempepadló és a könnyen tisztítható felületek minimalizálják a porszennyezést. A fából készült bútorok azonban egyéb veszélyeket is rejthetnek magukban (ragasztóanyag, lakk párolgása, stb.). A megvilágítást plexiborítású neoncsövek szolgáltatják.

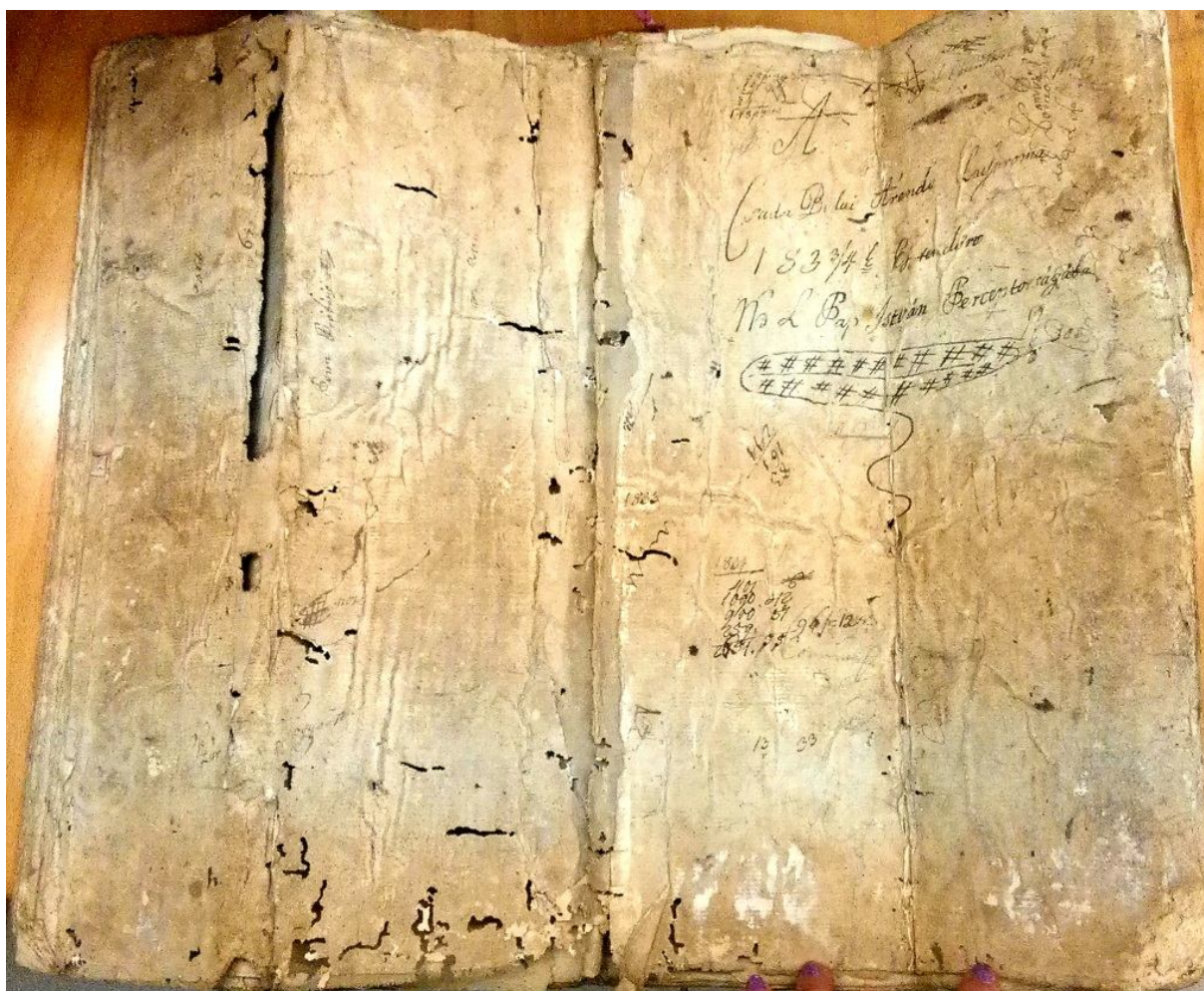
9. kép – Kimutatása a dévaványai közkórház alap pénztári adósainak az 1855. év december hó 31-én. Verso. Nem csak a rectón levő tinta átítatódása figyelhető meg, vagy az elkenődött tintafoltok, hanem más dokumentumok körvonalai is. Feltehetően közvetlen napfény érte hosszú időn át, ami miatt megbarnult, a hozzáérő másik irat körvonalai pedig meglátszanak.

10. kép – Legelőhasználatról adott elismervény eredetije (fent), és digitálisan kiemelt szövegű változata (lent). A gyűrött szélek és a kiterjedt penészfoltok miatt alig olvasható a szöveg, datálhatatlan dokumentum. A nagyfelbontású változaton lehet csak kibetűzni a kevésbé sérült részeket. A csudaballai pusztán legeltetett marhák után fizetendő összeg megállapítását tartalmazó okirat.

11. kép – Árendás lista. 1800. január 24-én. Borbély Mihály főszolgabírótól. Ezen az egy dokumentumon minden sérüléstípust be lehet mutatni, mert azon túl, hogy erősen szennyezett, beázás nyomai, rovarrágás, kiterjedt foltok többfajta penésztől figyelhetők meg rajta, valamint a rovarok éltszakaszának egyéb nyomai. Ezt megvizsgálmi ilyen állapotában is külön veszélyforrást jelent.

12. a) kép – [A] Csudaballai Árenda Lajstroma [az] 1832/34-ik esztendőre Pap István Perceptorságába[n]. Fűzött. Ugyancsak széles spektrumát vonultatja fel ez az egyetlen dokumentum a lehetséges sérüléstípusoknak: szennyeződés, hullámos felület magas páratartalom miatt, merev lapok, kiterjedt rovarrágás nyomai, penészfoltok, mechanikai sérülés (szakadás). A meglévő külső borítólapoknak köszönhetően a dokumentum teljes tartalma kifogástalanul olvasható.

12. b). kép – Az előző dokumentum hátsó borítóját érdemes külön is megfigyelnünk.

13. a) kép – A levéltári iratok tárolása. (Itt csak egy része látható)

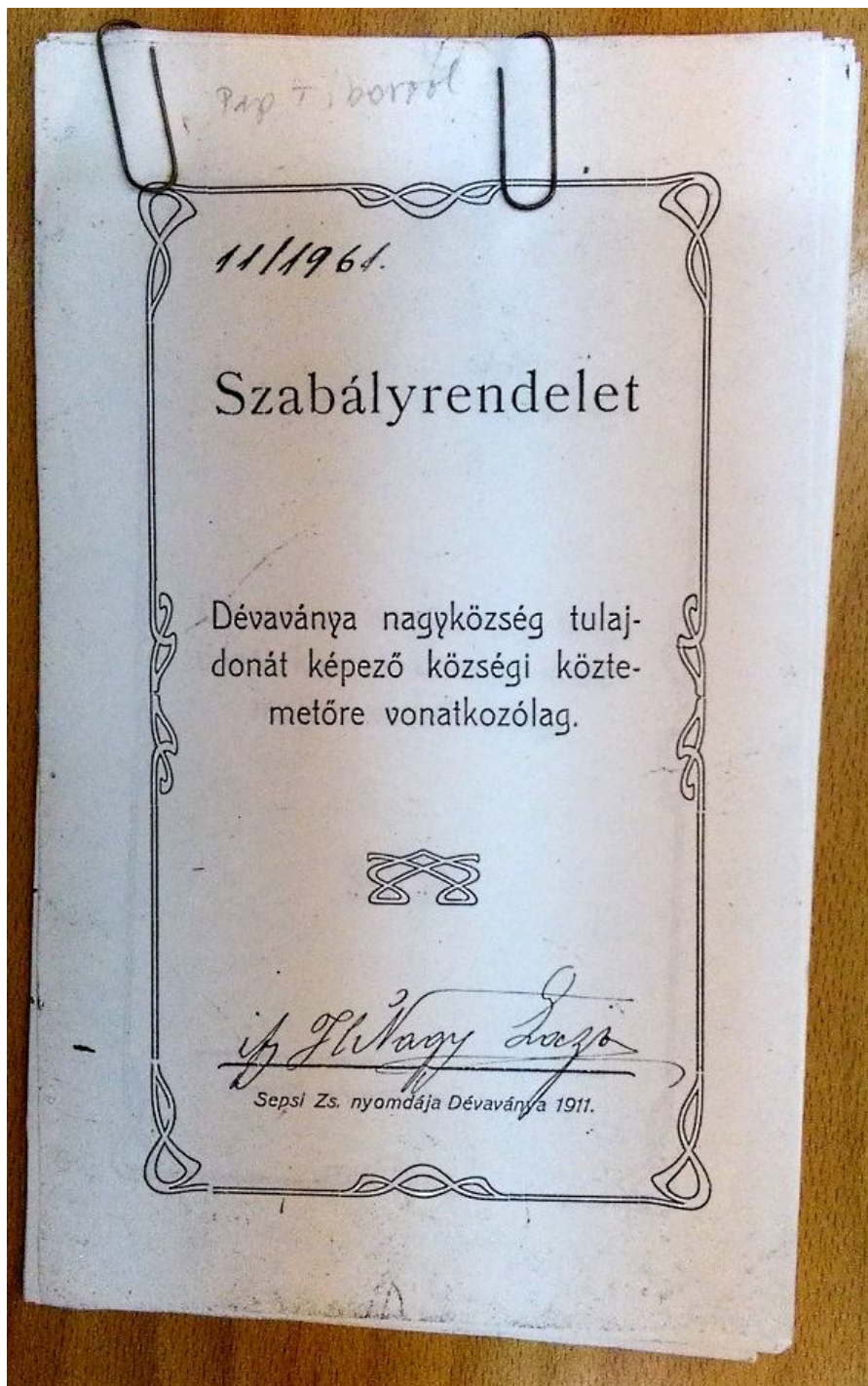
13. b). kép – Dr. Bereczki Imre által kötegelte, természetes fondokba és alfondokba rendezett levéltári iratanyag sorba rendezve, várva a leltári iktatását.

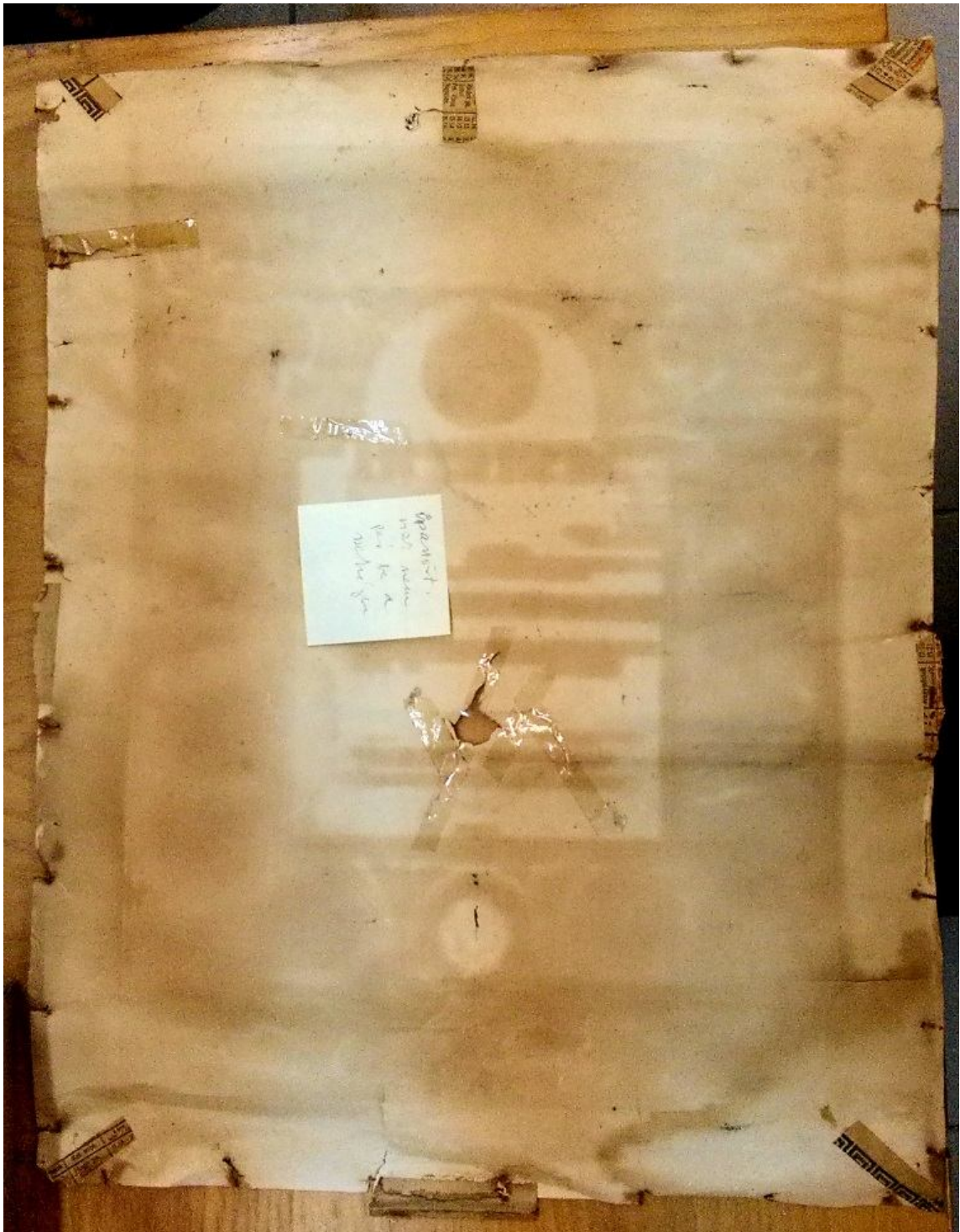
13. c) kép – A muzeális értékű könyvtár tárolása. (Itt csak egy része látható.)

14. kép – Két darab ilyen konvektor (!) biztosítja a fűtést télen abban az épületben, amelyben a levéltári raktárhelyiség is található. Az ún. Restaurátor Műhelyben áll az egyik, amelyben jelenleg (2016-05-03) is dolgozik jelen dokumentum szerzője. A másik az ún. Kézműves Műhelyben áll (amelyről a fotó is készült), annak fűtését biztosítja. Közvetlen környezetében kézi tűzoltókészülék található, jobbra tőle egy kéményjárat amelyből *folyamatosan szivárog a víz*. Semmilyen formában nem kapcsolódik a levéltári raktárhelyiséghez. Dolgozó-, és kutatóhelyiségként jelenleg a Kézműves Műhely áll rendelkezésünkre (jelenleg a néprajzi leltározás folyik itt), míg a levéltári anyag a Restaurátor Műhelyben kerül feldolgozásra. A dokumentumok a téli időszakban közel 20°C-os napi hőmérsékletingadozásnak vannak kitéve, amikor a raktárból a „kézművesbe” és a „restaurátorba” kerülnek, és vissza. Külön kiemelendő a „restaurátorban” felhalmozott egyéb tárgyak mennyisége, amelyek zöme ruhanemű, korábban molyirtóval kezelve. A helyiségben a kutatóknak és /vagy az ott dolgozó szakmai személyzetnek külön figyelmet kell fordítani a rendszeres szellőztetésre, mert adott esetben rosszullétre, szédülésre, hányingerre panaszkodhat.

15. a) kép – Szabályrendelet Dévaványa nagyközség tulajdonát képező községi köztemetőre vonatkozólag. Dévaványa, 1911. Nyomtatvány fénymásolata. Pap Tibor ajándéka. A levéltári iratanyag több elemén tapasztalható hasonló megoldás, *gemkapoccsal* összetűzött iratok. Az ilyen elemeket a levéltáros eltávolítja, még ha fénymásolt iratanyagról is van szó, mert korrodációs nyomot hagy.

15. b). kép – A Debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara Mesterlevele Vad Gyula dévaványai fodrászmester részére. 1943. november 26. (46,5x61 cm) Mervev, összehengerelt állapotban tárolható csak. Valószínűleg a tinta savtartalma miatt átítatódott a versóra. Eredetileg kiszőgezve állhatott egy fodrászüzlet falán, keretre feszítve, a szögek nyomai végig ezt mutatják. De amiért itt említésre kerül a dokumentum, az a nagyszámú, különböző korszakokból származó cellux a versón. Ezeknek eltávolítását csak restaurátor végezheti.

ПЪБЛИКАЦІА

Ч. р. Дирекціѣне Финанц. Царскаѣ Пентрѣ Регна Унгаріѣ

дн 28. Іан. 1852,

АТІНГНАДЪ ПРОДЪНЦІА ТЕРМІНЪДА ДІА ДА РЪГЪРАІЕ ПЕНТЪРЪ ЛІЧЕНЦІА (КЪПЪТАРЕА БОІН) ДІА А ПАКЪНТА ТЪКАКЪ, ШІ ДІА ПРАДА АНТИЦІАКЪРАІЕ АДИРЕ ПАКЪНТАРЕА ТЪКАКЪДАДІ, ДА ДРЕГЪТОРІАІЕ ШІ КОММІСІОНІАІЕ ДІА КЪМЪРЪРАІЕ.

АНАЛТА Ч. р. Міністеріѣ Финанціеріѣ АСНАДЪ АН БЕДІРЕ ЧЕРЪНІТЪРАІЕ ЦЪРІЕ, ДЪ ПРОДЪНЦІА, АН УРАМАРЕ РЕКРІИДАДІ ДН 11. Іан. А. К. Нр. ⁴⁵⁵ ТЕРМІНЪДА, ПРІН §§. 30 ШІ 31. ДН РЕГЛАМЕНТА МОНОПОЛІДА ДІА ТЪКАКЪ ДН 29. НОІАМБРІЕ 1850, ПЕНТЪРЪ ДІА ДА НАІНТЕ РЪГЪМІНТЕА А ТЪТЪ ОКРІІЕ, КЪТЪ ШІ КЪ БОРА ПЕНТЪРЪ ЛІЧЕНЦІЕ ДІА А ПАКЪНТА ТЪКАКЪ, ДІФІПТЪ ПЕ АНА АДИ НОІАМБРІЕ НАІНТЕ АНДАДІ ДІА ПАКЪНТАРЕ, — ПЕНТЪРЪ АННА 1852 ДІА ПАКЪНТАРЕ, ПЪН АА КАПЕТА АДИ АПРІАІЕ А. К. САР ЧЕА, ПЕНТЪРЪ ДІА ФАЧЕ АРЪТАРЕ: КЪМАКЪ ПАКЪНТЪТОРІА КЪ БРЕ ОЪ ОЕ ФОЛОМАКЪ ДІА АНПЪРЪТЪШІТА ЛІЧЕНЦІЕ ДІА А ПАКЪНТА ТЪКАКЪ, ОТАКІАІТЪ ПРІН §-ДА 36 АІ, ПЕ 15 ДІА А АДИ АПРІАІЕ, ПЪН АА 15 ДІА А АДИ ІУНІЕ 1852.

АДИТЪ, АН УРАМАРЕ АЧЕНТЪ АН РЕКРІИДЪ ОРЕ УШЪРЪТАРЕА ПАКЪНТЪТОРІАТОР, ШІ ОРЕ КЪДЦІАРЕА ПІЕДЕРІ ДІА ТІАМ ПЕНТЪРЪ ІІ, СЛА АНПЪТЪРІТЪ ДРЕГЪТОРІАІЕ ШІ КОММІСІОНІАІЕ ДІА КЪМЪРЪРАІЕ ТЪКАКЪДАДІ, А АДА АА ОІІЕ, ПЪНЪ КЕНД ЦІІЕ РЕТІМІНДА ДІА РЕКЪМЪРЪРАІЕ (КЪМЪРЪРЪТЪРЪ), РЪГЪМІНТЕА ОКРІІЕ, ШІ КЪ БОРА, ДІА АА ПАКЪНТЪТОРІ ПЕНТЪРЪ КЪПЪТАРЕА ЛІЧЕНЦІА ДІА ПАКЪНТА ТЪКАКЪ, КЪМ ШІ ДЕКІАДЪНІА, ДІА БОІНЪ РЪГЪТОРІ ДІА ЛІЧЕНЦІЕ А ОЕ АЪА ДІА АДИТЪДА, ЧЕ АІ ОЕ КЪБІІЕ ДІА АДИТЪ §-ДА 47. ДА РЕГЛАМЕНТАДА ПРОВА ДІА МОНОПОЛІДЪ ТЪКАКЪДАДІ ДН 29. НОІАМ. 1850, ДІА А ДІІНЪНЕ (ДІА АДИРА АДИТЪ БОІЕ) КЪ ПРОДЪНЦІАЕ АОР, — ШІ А ДІ АДИТЕРНЕ РЕПЕНТІВІ ДІРЕКЦІАІЕ ФІНАНЦІАІАРЪ ДІА ЧЕРЪДЪ, ОРЕ ПЕРГЪРЪТЪЧЪНЕ ААІ ДІ ПАРТЪ.

ЧЕ ОЕ ААДЪЧЕ АНТЪРЪ КЪНОІТІНЦА ТЪТЪАОР.

АДМАНШІ М. П.

J. Nr. 92. Romanisch.

16. kép – Felhívás a magyarországi románság számára a pénzügyminisztériumtól. 1852. január 28. Nyomatott hirdetmény. Szélein gyűrött.

Erre a dokumentumra az iránymutatóban külön nem hivatkoztunk, de egy olyan példát is szeretnénk volna bemutatni, amely állapotát tekintve kevésbé kifogásolható, mint a többi. Emellett különlegessége a használt betűtípus. Az óegyházi szláv nyelv és betűi a X. század folyamán alakultak ki. Az orthodox egyház liturgikus nyelve és írása volt a XIV. századig folyamatosan, az orosz orthodox egyház ma is használja. A román nép 1772-ig ezt a betűtípust használta szintén, utána tértek át a latin betűkészlet használatára. Ez azonban nyilvánvalóan nem azonnal következett be, az áttérés egy hosszú, fokozatos folyamat lehetett, amint ez a hirdetmény is bizonyítja. Jelenlegi tudomásunk szerint Dévaványa magyar település volt mindig, kis számú orthodox közösséggel (5-40 fő között változó), ezért nem tudunk jelenleg választ adni ittlétére.